

HET

B

O

K

Mirjam Noorduijn &
Veerle Vanden Bosch

N

BOEK

E

E

Het boekenboek is verschenen ter
gelegenheid van het gastlandschap
van Nederland en Vlaanderen op
de Frankfurter Buchmesse 2016

Copyright © tekst Mirjam Noorduijn
en Veerle Vanden Bosch 2016
Foto's en illustraties zie *Beeld-
verantwoording* op pagina 335

VORMGEVING
Pjotr Grafisch Ontwerp www.pjotr.be
BEELDREDACTIE
Marie Lotte Hagen

Uitgeverij Leopold, Amsterdam / www.leopold.nl

ISBN 978 90 258 7131 4 NUR 620

BLOTE HANDEN

BART MOEYAERT

DE EERSTE ZIN

*We holden door drie
weitjes waar we nooit
eerder geweest waren.*

Illustratie van Gerda Dendooven bij *Jij en ik en alle andere kinderen*

FEITJE

Bart Moeyaert heeft ongeveer alle literaire prijzen gewonnen die er zijn. Alleen al voor *Blote handen* won hij onder meer een Zilveren Griffel, Boekenleeuw, de Prijs van de Vlaamse Gemeenschap voor Jeugd-literatuur, de Deutsche Jugendliteraturpreis en de Norske Oversetterprisen. De novelle wordt gezien als een van de hoogtepunten uit Moeyaerts carrière.

Je ziet het voor je: twee jongetjes en een jankende hond, rennend over kale winterakkers, half struikelend over hun benen, springend over slootjes. In hun spoor een vloekende en tierende kerel, een 'boom van een man' woest zwaaiend met zijn hand van plastic.

Deze filmische opening van *Blote handen* (1995) grijpt direct aan. Iedereen zal willen weten waarom hoofdper-son Ward een eend van de brute Betjeman heeft doodge-knepen. Iedereen zal ook willen weten wat er is gebeurd met Wards hond Elmer die niet aan Betjemans door wraak gestuurde woede heeft kunnen ontkomen. De suggestieve kracht van de taal is onweerstaanbaar. Stoppen met lezen is geen optie. Dat moet overigens zorgvuldig gebeu-ren – zo zorgvuldig als Bart Moeyaert zijn karakteristieke spaarzame zinnen en de plot heeft geconstrueerd. Alleen dan wordt duidelijk waarom Ward Betjeman haat en Wards moeder meisjesachtig giechelt als ze Betjeman ziet. Ieder woord draagt betekenis in dit kleine verhaal over grote emoties waarin de onvermijdelijke gebeurtenissen zich in slechts enkele uren op oudejaarsmiddag voltrekken. 'Mijn hoofd was te klein en Betjeman te groot,' merkt Ward op als hij zijn gedachten wil ordenen. Daarmee is alles gezegd. Het onbegrip voor de ander is onoverkomelijk, de eenzaamheid een gegeven: een terugkerend thema in Moeyaerts werk.

DE LAATSTE ZIN

*De kale bomen, de
boerderij, de weitjes,
onze gezichten,
Betjemans rug, zelfs
de krant van vandaag
stond in lichterlaaie.*

'Zo'n tien jaar geleden begonnen Bart Moeyaert en het Nederlands Blazers Ensemble (NBE) aan een reis die tot aan de dag van vandaag door-gaat. We vroegen Bart bij dat prachtige oratorium van Haydn, 'De Schepping', een nieuw verhaal te schrijven en het op het podium met het NBE te perfor-men. Bart schreef iets wat we in onze stoutste dromen niet hadden verwacht: een verhaal met lichte spot, diepe ernst, milde wijsheid, oorspronkelijk, gedurfd, voor jong en oud. Door Bart verteld op het podium met een charisma en acteertalent dat het publiek bedwelmde. Maar leven is meer dan alleen geboorte. Dus volgden voorstellingen over daarna en de dood. Bart is een persoonlijke en artistieke vriend van ons geworden – jammer dat het na de dood eindigt... of mis-schien toch niet?'

BART SCHNEEMANN
(artistiek directeur Nederlands Blazers Ensemble) over Bart Moeyaert

Leven is schrijven

Brugge, 9 juni 1964

Dat verbeelding voor Bart Moeyaert spannender is dan het echte leven ervoer hij al toen hij als kind Astrid Lindgren* las en ontdekte dat de grens tussen fictie en realiteit zo vaag is als je zelf wilt. Leven en schrijven zijn sindsdien geheel met elkaar verweven. Schrijven is Moeyaerts noodzaak, gedreven door de wil de wereld te begrijpen. Zijn debuut *Duet met valse noten* (1983) verscheen toen hij nog maar negentien was en student aan de Kunsthumaniora Sint-Lucas (Gent). De buitenwereld was verbaasd over zoveel talent, de jonge debutant zelf minder. De tragische liefdesgeschie-den die draait om het onvermogen elkaar te doorgonden, was in de vorm van fictieve dagboeknotities goedschouwd al lang geschreven. De roman waarin Moeyaert zijn

karakteristieke suggestieve stijl en sobere vertelstem voor het eerst vol-ledig uitbuit is *Suzanne Dantine* (1989), dat hij zijn scharnierboek noemt en in 1997 herschreef tot *Wespennest**. Of Moeyaert nu kinderverhalen, impressionistische romans, sprook-jesvertellingen, gedichten of theater-teksten schrijft – het gaat hem niet om plot, avontuur of duiding. Wat de lezer en de schrijver zien zal uitein-delijk toch nooit samenvallen, meent Moeyaert, die in zijn literatuurop-vatting is beïnvloed door zowel de Britse auteur Aidan Chambers*, op wiens werk hij afstudeerde, als de Italiaanse schrijver Luigi Pirandello (1867-1936). Diens gedachte dat ieder een eigen wereld in zich heeft die belemmert elkaar ooit te begrip-pen, vormt de kern van Moeyaerts schrijverschap.

OP HET
NACHTKASTJE VAN
BART MOEYAERT

ANTON TSJECHOV*
De Meeuw 1896

Moeyaerts eerste kennismaking met Tsjechov gebeurde in het Frans: hij zag *La Mouette* en heeft nooit meer zo'n gulzige theaterervaring gehad. Als Moeyaert Tsjechovs dialogen leest, komt hij lijfelijk in een andere tijd terecht, zegt hij. In *De Meeuw* staat volgens hem trouwens de mooiste mono-log over het schrijverschap.

CARSON MCCULLERS
The Member of the Wedding 1946

McCullers is een van de auteurs die Bart Moeyaert als schrijver hebben veranderd. Door haar ontdekte hij de kracht van 'show, don't tell'. De bruiloft helpt bij de vermoeiende discussie over het verschil tussen jeugd- en volwassenenliteratuur. In deze novelle 'voor volwassenen' is de twaalfjarige Frankie aan het woord.

ÁGOTA KRISTÓF
Le grand cahier 1986

Met *Het dikke schrift* begon de vanuit Hongarije gevluchte Kristóf in 1986 een magistrale trilogie, waarin een tweeling koud en glashard verslag uit-brengt van de oorlog die woedt in hun land, tijdens hun verblijf bij hun hardvochtige grootmoeder op het platteland. Volgens Moeyaert een van de bikkel-hardste boeken.

EN OOK...

IAN MCEWAN*
The Cement Garden 1978

AIDAN CHAMBERS*
Dance on my Grave 1982

Broere 2000

Moeyaert kruipt in de huid van zijn zesjarige zelf en vertelt met veel opmerkingsgave over zijn belevenissen met zijn zes oudere broers – ‘de oudste, de stilste, de echtste, de verste, de liefste, de snelste’. En de jongste? Gek is hij zeker niet. Sprankelende miniaturen over alledaags jongenskattenkwaad, besprenkeld met milde ironie.

Graz 2009

Een tragisch ongeval voor de deur van de jonge apotheker Eichler en diens vondst van de portefeuille van de verongelukte, doen Eichlers leven kantelen. Filmische novelle in de vorm van een nachtelijke wandeling door een koude winterstad, over een eenzame man in existentiële nood, laverend tussen heden en verleden. Stilistische fijnslijperij.

Dani Bennoni 2004

Een handjevol vrouwen, een jongste broer en diens vriendje, en lokale voetbalheld Dani Bennoni: zij spelen de hoofdrollen in deze novelle die zich afspeelt op een zomerdag in 1939. Motor van alle manipulatieve jongenshandelingen is de afwezige Moon en het diepe gemis dat deze verloren broer aan het oorlogsfront thuis veroorzaakt. Veelzeggende suggestiviteit, zinderende sfeer.

De Hemel 2015

Eerst was er *De Schepping**, daarna *Het Paradijs* en toen *De Hemel*. In het slotstuk van Moeyaerts trilogie over leven, liefde en dood maakt een man een afspraak met ‘de dood’. Vergeefs. Een lichtvoetige evocatie van de eenzame mens, ontsproten aan Joseph Haydns passiemuziek in samenwerking met het Nederlands Blazers Ensemble.

illustraties
GERDA DENDOOVEN 📖

‘Auteur Janni Howker stapte ooit in een televisie-interview naar een menhir ergens in de Schotse Hooglanden toe en liet de kijker een teken zien. Het leek de dwarsdoorsnede van een slakkenhuis. Ze volgde de lijn met haar vinger, en zei dat het symbool haar antwoord was op alles wat het schrijven en lezen betrof. “Het gaat erom dat we de donkere gangen in ons hoofd volgen, en niet weten wat er achter de volgende bocht van onze verbeelding of onze emoties ligt. Je ziet het einde niet, je weet ook niet wanneer je het zult bereiken. Deze spiraal gaat over het schrijven én het lezen, over de ontdekking van je eigen verhaal.” Howker heeft daar mijn schrijverschap samengevat.’

FEITJE

In 2003 debuteerde Bart Moeyaert als dichter met de bundel *Verzamel de liefde*. In 2006 werd hij gevraagd zijn dichtkunst in dienst te stellen van Antwerpen. Moeyaert besloot de stad door zijn bloedbaan te laten passeren en zegde toe.

Toen vier maanden na aanvang de moord plaatsvond op de Belgische peuter Luna en haar Malinese au pair door Hans Van Themsche, zag de nieuwe Stadsdichter zichzelf en de stad in een keer veranderen in door elkaar heen lopende onbegrepen werelden. ‘Mijn demon die stadsdichterschap heet,’ zou Moeyaert de periode later noemen, die resulteerde in de bundel *Gedichten voor gelukkige mensen* (2008).

AIDAN CHAMBERS*

De tolbrug 1992

Jany is klaar met zijn eindexamens en wil nog maar één ding: alleen Zijn en Alleen Zijn. Een baantje als tolbrugwachter ver weg van alles en iedereen biedt uitkomst. Lang duurt zijn kluizenaarschap niet. Brugwachtersdochter Tess, de zonderlinge maar aantrekkelijke Adam en diens vriendin dringen zijn leven binnen. Meeslepemde ontdekkingstocht van vier zoekende zielen op weg naar volwassenheid die draait om de vraag hoe liefde en vriendschap zich tot elkaar verhouden. Daarbij verwijzend naar de grote wereldliteratuur. Vierde deel van *The Dance Sequence**.

WOLF ERLBRUCH*

De eend, de dood en de tulp 2007

Wie is toch die onbekende figuur die eend achtervolgt? Als het knokige wezen met te groot hoofd zich voorstelt als de dood, schrikt eend. Maar de dood stelt haar gerust. ‘Ik ben altijd in de buurt, al zolang als je leeft.’ Voorzichtig leren ze elkaar beter kennen en vinden vriendschap, troost en warmte bij elkaar. Totdat eend zodanig afkoelt dat ze niet meer opgewarmd kan worden. Minimaal, maar alleszeggend verhaal in woord en beeld over het onvermijdelijke lot dat ons allen wacht.

KOOS MEINDERTS*

De zee zien* 2015

Klassiek jongensverhaal over jongensbravoure met fatale afloop leest als een broeierige coming of age-novelle over verloren vriendschap, schuld, schaamte, eerste liefde en het stille geheim achter het willen zien van de zee. Want gleeed Jan uit? Of liet hij de schoorsteenpijp bewust los toen hij naar boven klom om te ontdekken of je vandaar de zee kon zien? En welke rol speelde Jans tweelingzus? Kees kan het drama uit zijn jeugd niet loslaten en blikt terug. Literatuur zonder leeftijd die beroert.

TED VAN LIESHOUT 📖

Zeer kleine liefde 1999

Ontroerende poëtische compositie rondom de relatie van een twaalfjarige met een volwassen man. De autobiografisch getinte gedichten over ‘mijn meneer, mijn vriend en ik’ en het spel dat ze spelen en geheim dat ze delen, gaan in essentie over onbegrepen liefde en de zoektocht van een vaderloze jongen naar genegenheid. Uniek literair portret van een eenzaam kind dat op verraderlijk lichtvoetige wijze ‘de tere stilte’ laat voor wat die is: ‘dus zeg ik niets/ en zwijg/ en dek u zachtjes toe’.

SHAUN TAN*

Regels van de zomer 2013

De belevenissen uit Tans jeugd als jongste van twee broers inspireerden hem tot een kleurrijk prentenboek over het zomerse kinderspel van twee jongetjes en hun onderlinge (machts) verhouding. Voor de jongste is het een leerzame zomer: er blijken heel wat regels te zijn waarvan hij het bestaan in de verste verte nog niet kon vermoeden. De surrealistische illustraties passen het kinderspel. Bart Moeyaert 📖 vertaalde de summere tekst.

TOON TELLEGEN 📖

Pikkuhenki* 2005

Heksje Pikkuhenki is onzichtbaar en twijfelt aan haar heksenstatus. Om te ontdekken hoe ver haar macht reikt kruipt ze in het hoofd van de allenige Iwan en ontketent een opstand tegen de tirannieke keizer. Sprookjesvertelling, muzikaal omlijst door Klaas ten Holt, over twee kleine helden die worden geconfronteerd met duisternis, maar gaandeweg het avontuur macht en controle over zichzelf verkrijgen en gesterkt huiswaarts keren. Kleurrijke illustraties completeren de tekst met subtiele knipoogjes naar bekende sprookjes.

illustraties
MARIT TÖRNQVIST 📖

‘In mijn kop is kunst boven alles vrij.’